

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังที่ได้รวบรวมมาเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนแบบร่วมมือ

1.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเรียนแบบร่วมมือ

1.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนแบบร่วมมือ

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการกำกับตนเอง

2.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการกำกับตนเอง

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการกำกับตนเอง

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนแบบร่วมมือ

1.1 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเรียนแบบร่วมมือ

1.1.1 ความหมายของการเรียนแบบร่วมมือ

มีผู้ให้ความหมายของการเรียนแบบร่วมมือไว้หลายประการ ดังนี้

สลาวิน (Slavin, 1990 : 3) ให้ความหมายว่า การเรียนแบบร่วมมือ หมายถึง การเรียนรู้ที่ผู้เรียนต้องเรียนรู้ร่วมกัน รับผิดชอบร่วมกัน โดยกลุ่มจะประสบความสำเร็จได้เมื่อสมาชิกทุกคนได้เรียนรู้บรรลุตามจุดหมายเช่นเดียวกัน การเรียนแบบร่วมมือจึงเป็นการเรียนเป็นกลุ่มหรือเป็นทีม

กู๊ด และ โบรफी (Good and Brophy, 1991 : 409) ได้กล่าวถึงความหมายของการเรียนแบบร่วมมือไว้ว่า การเรียนแบบร่วมมือ หมายถึง วิธีการที่ให้นักเรียนนั่งทำงานอย่างอิสระในกลุ่มเล็กๆ ประมาณ 4 – 6 คนภายใต้การเรียนแบบร่วมมือ นักเรียนจะทำงานร่วมกันกับเพื่อนมากกว่าที่จะทำงานคนเดียวและได้รับข้อมูลย้อนกลับจากเพื่อน และครูด้วย

จอห์นสันและจอห์นสัน (Johnson and Johnson, 1994 : 5) กล่าวว่า การเรียนแบบร่วมมือเป็นการสอนที่จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนเป็นกลุ่มเล็ก กลุ่มละประมาณ 3 – 5 คน โดยที่สมาชิกในกลุ่มมีความแตกต่างกันทางด้านเพศ เชื้อชาติ ความสามารถทางการเรียน ฯลฯ ผู้เรียนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รับผิดชอบการทำงาน of สมาชิกแต่ละคนในกลุ่มร่วมกัน

สุวิมล เจี้ยวแก้ว (2538 : 2) กล่าวว่า การเรียนแบบร่วมมือ หมายถึง รูปแบบหนึ่งที่เป็นระบบซึ่งช่วยให้ครูสามารถนำไปใช้ในการจัดการและทำงานร่วมกับกลุ่มของนักเรียน ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนมีความสามารถในการเรียนรู้เนื้อหาวิชา ปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ ช่วยให้ทุกคนมีส่วนร่วมรับผิดชอบในงานที่กระทำ แก้ปัญหาของกลุ่ม โดยครูมีส่วนช่วยเหลือ น้อยที่สุด

ธีระพัฒน์ ฤทธิทอง (2543 : 161) กล่าวว่า การเรียนแบบร่วมมือ หมายถึง เทคนิคการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้นักเรียนได้เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มเล็กๆ แต่ละกลุ่มประกอบด้วยสมาชิกที่มีความรู้ความสามารถแตกต่างกัน แต่ละคนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการเรียนรู้ และในความสำเร็จของกลุ่ม โดยที่ในกลุ่มจะมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แบ่งปันทรัพยากร ให้กำลังใจ แก่กันและกัน คนเก่งจะช่วยเหลือคนที่อ่อนกว่า สมาชิกในกลุ่มไม่เพียงแต่รับผิดชอบต่อผลการเรียนของตนเองเท่านั้น แต่จะต้องร่วมรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของเพื่อนสมาชิกทุกคนในกลุ่ม ความสำเร็จของบุคคล คือ ความสำเร็จของกลุ่ม

อารี สัมหลวี (2543 : 33) กล่าวว่า การเรียนแบบร่วมมือ หมายถึง วิธีการที่ให้นักเรียนทำงานด้วยกันเป็นกลุ่มเล็กๆ เพื่อให้เกิดผลการเรียนรู้ทั้งทางด้านความรู้และทางด้านจิตใจ ช่วยให้นักเรียนเห็นคุณค่าในความแตกต่างระหว่างบุคคลของเพื่อนๆ เคารพความคิดเห็นและความสามารถของผู้อื่นที่แตกต่างจากตน ตลอดจนรู้จักช่วยเหลือและสนับสนุนเพื่อนๆ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2544 ข : 4) ได้ให้ความหมายของการเรียนแบบร่วมมือไว้ว่า การเรียนแบบร่วมมือ หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มย่อยๆ ส่งเสริมให้นักเรียนทำงานร่วมกัน โดยในกลุ่มประกอบด้วยสมาชิกที่มีความสามารถแตกต่างกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีการช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกัน และมีความรับผิดชอบร่วมกัน ทั้งในส่วนตัวและส่วนรวม เพื่อให้ตนเองและสมาชิกทุกคนในกลุ่ม ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด

ปทีป เมธาคุณวุฒิ (2544 : 13) กล่าวว่า การเรียนแบบร่วมมือ หมายถึง การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนเป็นกลุ่มเล็ก กลุ่มละประมาณ 3 – 5 คน โดยที่สมาชิกอาจมีความสามารถทางการเรียนแตกต่างกัน ผู้เรียนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน รับผิดชอบการทำงานของสมาชิกแต่ละคนในกลุ่มร่วมกันเพื่อให้งานกลุ่มประสบผลสำเร็จ โดยสมาชิกภายในกลุ่มต้องกระตุ้นสมาชิกคนอื่น และช่วยเหลือกัน ผู้เรียนทำงานร่วมกันเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในตนเองและของกลุ่มให้มากที่สุด ผู้เรียนจะต้องทำงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย โดยมีหลักการว่าผลสำเร็จของกลุ่มคือผลสำเร็จของตนเอง

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2545 : 174) กล่าวว่า การเรียนแบบร่วมมือ หมายถึง วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มเล็กๆ แต่ละกลุ่มประกอบด้วยสมาชิกที่มีความรู้ความสามารถแตกต่างกัน โดยที่แต่ละคนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการเรียนรู้และในความสำเร็จของกลุ่ม โดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การแบ่งปันทรัพยากรการเรียนรู้ รวมทั้งการเป็นกำลังใจแก่กันและกัน คนที่เรียนเก่งจะช่วยเหลือคนที่อ่อนกว่า สมาชิกในกลุ่มไม่เพียงแต่รับผิดชอบต่อการเรียนของตนเองเท่านั้น หากแต่จะต้องร่วมรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของเพื่อนสมาชิกทุกคนในกลุ่ม ความสำเร็จของแต่ละบุคคลคือความสำเร็จของกลุ่ม

สุคนธ์ สนิธพานนท์ และคณะ (2545 : 30) กล่าวว่า การเรียนแบบร่วมมือ หมายถึง วิธีการสอนที่ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ร่วมมือกันในกลุ่มย่อยๆ เน้นการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน ในแต่ละกลุ่มจะมีสมาชิกที่มีความรู้ความสามารถแตกต่างกัน ผู้เรียนแต่ละคนจะต้องร่วมมือในการเรียนรู้ร่วมกัน มีการช่วยเหลือและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นให้กำลังใจซึ่งกันและกัน คนที่เก่งกว่าจะช่วยคนที่อ่อนกว่า สมาชิกในกลุ่มจะต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของเพื่อนสมาชิกทุกคนในกลุ่ม เพราะยึดถือแนวคิดที่ว่าความสำเร็จของสมาชิกทุกคนจะรวมเป็นความสำเร็จของกลุ่ม

สรุปได้ว่า การเรียนแบบร่วมมือ หมายถึง วิธีการสอนที่จัดให้นักเรียนทำงานเป็นกลุ่มเล็กๆ กลุ่มละประมาณ 3 – 5 คน ซึ่งสมาชิกภายในกลุ่มจะมีความสามารถทางการเรียนที่แตกต่างกันออกไป มีสมาชิกที่มีความสามารถทั้งสูง ปานกลาง และต่ำ มีการช่วยเหลือและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ให้กำลังใจซึ่งกันและกัน รับผิดชอบการทำงานของสมาชิกแต่ละคนในกลุ่มร่วมกันเพื่อให้งานกลุ่มประสบผลสำเร็จ ผู้เรียนจะต้องทำงานร่วมกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายโดยมีหลักการว่าผลสำเร็จของกลุ่มคือผลสำเร็จของตนเอง

1.1.2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเรียนแบบร่วมมือ

ได้มีผู้นำเสนอแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเรียนแบบร่วมมือที่น่าสนใจไว้มากมายหลายทฤษฎีด้วยกัน ดังนี้

1.1.2.1 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสติปัญญา

ลีซอร์ (Leechor, 1988 : 26 – 29, อ้างถึงในวาสนา ไตรวัฒนธงไชย, 2543 : 29) ได้สรุปว่าการเรียนแบบร่วมมือในกลุ่มย่อยมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดในระหว่างการทำกิจกรรมกลุ่ม ทำให้เด็กสามารถพัฒนาการเรียนรู้ทางสติปัญญาในระดับสูง ได้แก่ ทักษะการคิด การแก้ปัญหา สิ่งเหล่านี้จะทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากกว่าการเรียนแบบปกติ กลไกหรือกระบวนการทางสติปัญญาสำคัญที่เกิดขึ้นในการทำกิจกรรมกลุ่มที่ส่งเสริมความรู้ คือ

1. ละลายความขัดแย้ง เมื่อมีการเข้ากลุ่มย่อยจะมีปฏิสัมพันธ์กันในขณะที่ทำ กิจกรรมในเรื่องเกี่ยวกับการแก้ปัญหา เมื่อสมาชิกเสนอความคิดเห็นอาจมีการคัดค้านไม่เห็นด้วย ทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นในใจ ต้องกลับมาคิดทบทวนความรู้เพิ่มเติมเพื่อนำมาปรับให้เกิดความเข้าใจ มั่นใจในคำตอบที่ถูกต้องเหมาะสมมีเหตุผล สิ่งนี้จึงเป็นการเพิ่มทักษะการคิดขั้น และความคิดก็จะ มีการแปรเปลี่ยนตลอดเวลาซึ่งจะดีต่อการเรียนรู้ ดูได้จากการเรียนรู้ที่มีผลสัมฤทธิ์เพิ่มขึ้น

2. การระดมและการใช้ความรู้และประสบการณ์ร่วมกัน การปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มที่มี สมาชิกที่มีพื้นฐานประสบการณ์การเรียนรู้ที่แตกต่างกัน เมื่อนำมาวิเคราะห์ปัญหาาร่วมกันจะได้ ความคิดที่หลากหลายทำให้การแก้ปัญหาเป็นไปด้วยดี

3. เพื่อนสอนเพื่อน นักเรียนทำงานร่วมกันในกลุ่มเล็กมีความรับผิดชอบไม่เพียงแต่ การเรียนของตนเองเท่านั้น แต่สำหรับการเรียนในกลุ่มเพื่อนจะต้องดีขึ้นด้วย ครูต้องเตรียมการให้ พร้อมในการวางโครงสร้างทางการเรียนรู้ในระดับสูง ครูควรเตรียมนักเรียนด้วยการเตือนให้ นักเรียนคำนึงถึงการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพราะสมาชิกในกลุ่มจะได้รับประโยชน์อย่าง มากต่อการเรียนรู้ในด้านการปฏิบัติทำให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะในด้านการคิดและแก้ปัญหาได้ อย่างดี

สลาบิน (Slavin, 1995 : 6, อ้างถึงในวาสนา ไตรวัฒนธงไชย, 2543 : 29 – 30) ได้ อ้างถึงแนวคิดของไวโกตสกี (Vygotsky) ด้านทฤษฎีการเรียนรู้ทางสติปัญญาเรื่องพัฒนาการช่วง กลาง เป็นช่วงที่เด็กไม่สามารถแก้ปัญหาได้เอง แต่จะทำได้เมื่อได้รับความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่ หรือทำร่วมกับเพื่อนที่ทำได้ ไวโกตสกี (Vygotsky) กล่าวถึงการเรียนโดยมีการให้ความช่วยเหลือ แนะนำซึ่งเป็นการเรียนในสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปจากเดิม แทนที่ครูจะเป็นผู้ควบคุมสถานการณ์ ในการเรียนหรือปล่อยให้เด็กทำงานตามลำพัง โดยไม่ให้ความช่วยเหลือก็เปลี่ยนมาเป็นกระบวนการเรียนแบบปฏิสัมพันธ์ที่มีทั้งการสนับสนุนและการรับผิดชอบร่วมกัน โดยกล่าวว่ากิจกรรมด้าน ความรู้ความเข้าใจส่วนใหญ่มักจะได้รับการสร้างเสริมครั้งแรกจากการมีปฏิสัมพันธ์ในช่วงเวลา หนึ่ง (Vygotsky, 1978 : 29 อ้างถึงในวาสนา ไตรวัฒนธงไชย, 2543 : 30) กล่าวคือ กิจกรรมของ ครูได้แก่การสาธิต การแสดงตัวแบบ การถามตอบ สิ่งเหล่านี้ เด็กจะรับไปสะสมเป็นทักษะของ ตนเอง

1.1.2.2 ทฤษฎีจิตวิทยาสังคม

การจัดการเรียนการสอนแบบให้นักเรียนร่วมมือกัน มีลักษณะแตกต่างจากการให้ นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มในชั้นเรียนทั่วไป แทนที่จะปล่อยให้เด็กทำงานไปตามกลไกกลุ่ม โดยเสรี ครูต้องจัดสภาพการณ์และวางเงื่อนไขให้นักเรียนร่วมมือกันทำงานอย่างจริงจัง มีความ เต็มใจที่จะช่วยเหลือซึ่งพากัน ทั้งนี้มีไว้เพื่อการเรียนรู้เนื้อหาวิชาเท่านั้น แต่เพื่อให้เด็กนักเรียนได้รู้จัก

ทำงานร่วมกับผู้อื่นเป็นกลุ่มซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการทำงานในชีวิตจริงในภายหน้า และช่วยลดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มสังคมในชั้นที่ต่างเชื้อชาติต่างชนชั้นกัน

การจัดสภาพการณ์และเงื่อนไขเพื่อให้นักเรียนร่วมมือกันนั้น อาศัยทฤษฎีทางจิตวิทยาสังคมเป็นพื้นฐาน (Johnson and Johnson, 1994 : 78, อ้างถึงในวาสนา ไตรวัฒน์ชงไชย, 2543 : 27) โดยนำแนวคิดเรื่องพลวัตในกลุ่มมาใช้ พลวัตในกลุ่มคือการศึกษากฎธรรมชาติของคนในกลุ่ม พลวัตต่างๆ ในกลุ่มและการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ภายในกลุ่มซึ่งมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของกลุ่ม โดยส่วนรวม นอกจากนี้ยังรวมถึงกระบวนการแปลความหมายของพฤติกรรมของบุคคลแต่ละคนในกลุ่มโดยอาศัยประสบการณ์ของคนในกลุ่ม หรือจะอธิบายว่าทำไมจึงเกิดเหตุการณ์เช่นนั้นในกลุ่ม ทำไมสมาชิกในกลุ่มจึงต้องแสดงพฤติกรรมเหล่านั้น พลวัตในกลุ่มช่วยให้เข้าใจถึงกระบวนการในการทำงานร่วมกัน วิธีการเลือกจุดมุ่งหมายของกลุ่ม การตัดสินใจของกลุ่ม การวางแผน ปฏิบัติงานของกลุ่ม การดำเนินงานตามแผนการ การเสนอแนะและการประเมินผลวิธีดำเนินงานของกลุ่ม พลวัตในกลุ่มจะช่วยให้บุคคลมีความคุ้นเคยกับเรื่องความเป็นผู้นำ การเป็นสมาชิก ซึ่งมีความจำเป็นต่อการรับผิดชอบต่อกัน และช่วยให้บุคคลสามารถฝึกฝนตนเองและผู้อื่นให้เป็นผู้นำ พลวัตในกลุ่มประกอบด้วยองค์ประกอบต่อไปนี้

1. องค์ประกอบส่วนบุคคล หมายถึง มโนทัศน์เกี่ยวกับตน ความสามารถของบุคคลที่จะเข้าใจตนเองและผู้อื่น แรงจูงใจ ความสนใจ ความต้องการ สิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทั้งทางบวกและทางลบกับบุคคลอื่น ปฏิสัมพันธ์ทางบวกเช่น การช่วยเหลือ การริเริ่ม การรรู้ในเรื่องต่างๆ ส่วนทางลบเช่น การอยากเด่นคนเดียว การต่อต้าน การไม่ร่วมมือ
2. ประสบการณ์ ความรู้และทักษะเกี่ยวกับวิธีดำเนินงานของกลุ่ม ผู้ที่ประสบผลสำเร็จเมื่อทำงานกลุ่มย่อมมีเจตคติที่ดีต่อการทำงานกลุ่ม และเป็นไปในทางตรงข้ามกับผู้ที่ได้รับความล้มเหลวในการทำงานกลุ่ม ก็มักมีเจตคติไม่ดีต่อการทำงานร่วมกับผู้อื่น ประสบการณ์จึงมักมีอิทธิพลโดยตรงต่อการทำงานกลุ่ม ส่วนความรู้ของแต่ละบุคคลก็มีความสำคัญต่อการทำงานกลุ่ม เช่นกันคือ ถ้าบุคคลมีความรู้ในเรื่องที่กลุ่มต้องการย่อมเกิดความมั่นใจในการทำงานและสามารถปฏิบัติงานได้สำเร็จ แต่ถ้าบุคคลไม่มีความรู้จะมีผลให้เขารู้สึกไม่สบายใจในการทำงาน เป็นอุปสรรคในการดำเนินงานของกลุ่ม สำหรับเรื่องทักษะของการทำงานกลุ่มมี 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ ทักษะในการทำงานหรือกิจกรรมเฉพาะอย่าง กับทักษะในการสื่อความกับผู้อื่น เช่น ความสามารถในการฟังและเข้าใจความสำคัญได้ ความสามารถในการแสดงความคิดเห็น สรุปความคิดเห็น ความสามารถในการประนีประนอมเพื่อลดความขัดแย้งและความเครียดภายในกลุ่ม ทักษะทั้งสองประเภทนี้ช่วยให้การทำงานกลุ่มดำเนินไปสู่จุดหมายได้

3. จุดมุ่งหมาย จุดมุ่งหมายที่ชัดเจนเป็นที่เข้าใจและยอมรับของบุคคลในกลุ่ม ทำให้กลุ่มเห็นทิศทางในการทำงาน จุดมุ่งหมายมี 2 ประเภทด้วยกันคือ จุดมุ่งหมายของบุคคลและจุดมุ่งหมายของกลุ่มซึ่งสอดคล้องกัน จึงจะทำให้เกิดบรรยากาศการทำงานแบบร่วมมือร่วมใจกัน

4. องค์ประกอบด้านเกียรติยศ เป็นพลังที่ช่วยให้บุคคลซึ่งแตกต่างกันได้มาร่วมมือกันเนื่องจากบุคคลแต่ละคนไม่อยากจะแตกต่างจากคนอื่นมากเกินไป และไม่อยากจะน้อยกว่าคนอื่น การทำงานกลุ่มจึงสร้างบรรยากาศให้ทุกคนมีคุณค่าเท่าเทียมกัน การตัดสินใจเรื่องใดก็ตามถือเป็นมติเอกฉันท์ของกลุ่ม มิใช่ของใครคนใดคนหนึ่ง ทำให้บุคคลเกิดความสบายใจและมีความสุข

5. ขนาดของกลุ่ม กลุ่มที่มีสมาชิกมากเกินไปอาจทำให้งานล่าช้าหรือภาระงานไปตกกับสมาชิกบางคน ขณะที่บางคนอาจจะไม่ต้องรับผิดชอบอะไรเลย หรือเกิดกรณีทำงานซ้ำซ้อนกัน ทำให้เกิดบรรยากาศของความคับข้องใจจากการทำงานมากเกินไปหรือไม่มีอะไรจะทำ ไม่มีโอกาสได้ใช้ความสามารถที่มีอยู่ ขนาดของกลุ่มจึงควรเหมาะสมกับสถานการณ์ จุดมุ่งหมายของงานและที่สำคัญทำให้สามารถกระจายภาระหน้าที่ได้ทั่วถึงทุกคน

6. สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ไม่ว่าจะเป็นการจัดสภาพห้องเรียน โต๊ะเรียน จัดโต๊ะประชุมอภิปราย ล้วนมีความสำคัญที่ช่วยส่งเสริมบรรยากาศของกลุ่ม ป้องกันมิให้เกิดความรู้สึกแตกแยก

1.1.2.3 ทฤษฎีร่วมมือกัน

การเรียนรู้แบบร่วมมือ นอกจากจะอาศัยทฤษฎีทางจิตวิทยาสังคมเป็นพื้นฐานแล้ว ยังอาศัยทฤษฎีร่วมมือกัน (Olsen and Kagan, 1992 : 41 ; Johnson and Johnson, 1994 : 103, อ้างถึงในวาสนา ไตรวัฒน์ธงไชย, 2543 : 28 – 29) ซึ่งมีแนวคิดว่าการพึ่งพากันทางสังคม (Social Interdependence) เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของบุคคล การกำหนดหรือสร้างสถานการณ์ที่ทำให้เกิดการพึ่งพากันทางสังคมแบบใดแบบหนึ่ง ทำให้บุคคลมีปฏิสัมพันธ์กันตามรูปแบบที่ต้องการ

การพึ่งพากันทางสังคมจะมีขึ้นเมื่อผลงานของแต่ละบุคคลได้รับผลกระทบจากการกระทำของผู้อื่นในสถานการณ์ทางสังคมแต่ละคนอาจร่วมมือกันเพื่อไปสู่เป้าหมายเดียวกัน หรือแข่งขันกันเพื่อคว้าใคร่ที่สุด การพึ่งพากันทางสังคมจึงอาจอยู่ในรูปการร่วมมือและการแข่งขัน (Sprinthall, Sprinthall and Oja, 1994 : 542, อ้างถึงในวาสนา ไตรวัฒน์ธงไชย, 2543 : 28)

แนวทางในการสร้างการพึ่งพาเชิงบวกเพื่อให้เกิดความร่วมมือกัน การพึ่งพากันทางบวก (Positive Interdependence) แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. การพึ่งพากันเชิงผลลัพธ์ (Outcome Interdependence)
2. การพึ่งพากันเชิงวิธีการ (Means Interdependence)

เนื่องจากพฤติกรรมของบุคคลจะเป็นไปตามการรับรู้ถึงผลลัพธ์หรือเป้าหมายและวิธีการไปสู่เป้าหมายนั้น ดังนั้นเมื่อต้องการให้เกิดพฤติกรรมความร่วมมือกัน จึงต้องสร้างสภาพการณ์ให้มีการพึ่งพากันทั้งสองประเภท

การสร้างสภาพการณ์การพึ่งพากันเชิงผลลัพธ์ เพื่อให้เกิดความร่วมมือกันต้องระบุเป้าหมาย (Goal – Structured Interdependence) ร่วมกันและรางวัล (Reward – Structured Interdependence) ที่บุคคลจะได้รับร่วมกัน เพื่อให้แต่ละบุคคลตระหนักว่า ผลงานรวมของกลุ่มขึ้นอยู่กับผลสำเร็จของทุกคน ดังนั้นจึงต้องพยายามเพื่อประโยชน์ร่วมกัน มีความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีความผูกพันกันเป็นกลุ่ม

ส่วนการพึ่งพากันเชิงวิธีการ เพื่อให้เกิดความร่วมมือกันนั้น ต้องสร้างสภาพการณ์ให้แต่ละบุคคลรับรู้ว่าเขาต้องร่วมกันใช้ความสามารถของแต่ละคนในการทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ การสร้างสภาพการณ์ พึ่งพากันเชิงวิธีการประกอบด้วย

1. ทำให้เกิดการพึ่งพาเชิงบทบาทของสมาชิก (Role – Structured Interdependence) คือ การกำหนดบทบาทการทำงานให้แต่ละบุคคลในกลุ่ม เช่น ผู้อธิบาย ผู้ตรวจสอบ ผู้รายงาน
2. ทำให้เกิดการพึ่งพาทรัพยากรหรือข้อมูล (Materials – Structured Interdependence) คือ แต่ละบุคคลจะมีข้อมูลความรู้เพียงบางส่วนที่เป็นประโยชน์ต่องานกลุ่ม ทุกคนต้องนำข้อมูลมารวมกันจึงจะทำงานให้สำเร็จได้
3. ทำให้เกิดการพึ่งพากันเชิงภาระงาน (Task – Structured Interdependence) คือ แบ่งงานให้แต่ละบุคคลในกลุ่มให้มีลักษณะเกี่ยวเนื่องกัน ถ้าคนใดคนหนึ่งทำงานของตนไม่สำเร็จ จะทำให้คนอื่นไม่สามารถทำงานส่วนที่ต่อเนื่องได้

การพึ่งพาข้อมูลและภาระงานเป็นแรงกระตุ้นให้สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์กันและเกิดการพึ่งพาบทบาทของสมาชิกเพื่อให้งานของกลุ่มบรรลุผล

1.1.2.4 ทฤษฎีสถาน (Field Theory)

ทฤษฎีสถาน เป็นทฤษฎีของเคิร์ต เลวิน (Kurt Lewin) ซึ่งมีแนวคิดที่สำคัญสามารถสรุปได้ดังนี้ (ทศนา แคมมณี, 2522 : 10 – 12)

- ก. พฤติกรรมของบุคคลมาจากการมีความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่ม
- ข. โครงสร้างของกลุ่มจะเกิดจากการรวมกลุ่มของบุคคลที่มีลักษณะต่างกัน
- ค. การรวมกลุ่มแต่ละครั้งจะต้องมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ในรูปการกระทำ (Act) การรู้สึก (Feel) และการคิด (Think)
- ง. องค์ประกอบต่างๆ ในข้อ ค จะทำให้เกิดโครงสร้างของกลุ่ม ซึ่งการเกิดกลุ่มแต่ละครั้งจะมีความแตกต่างกันตามลักษณะของสมาชิกในกลุ่ม

จ. สมาชิกในกลุ่มจะมีการปรับตัวเข้าหากันและพยายามช่วยกันทำงาน ซึ่งจะก่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทำให้เกิดแรงผลักดันของกลุ่ม และส่งผลให้การทำงานเป็นไปด้วยดี

1.1.2.5 ทฤษฎีกระบวนการกลุ่ม (Group Process)

ทฤษฎีกระบวนการกลุ่ม เนื้อหาของทฤษฎีนี้เป็นเรื่องของการทำงานของกลุ่มคน โดยเน้นเรื่องธรรมชาติของคน พฤติกรรมของคน ธรรมชาติของกลุ่ม ลักษณะการรวมกันของกลุ่ม องค์ประกอบที่สำคัญของกลุ่ม และกระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม เพื่อนำความรู้ไปใช้ในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเจตคติ และพฤติกรรมของตน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการเสริมสร้างความสัมพันธ์และปรับปรุงการทำงานของกลุ่มให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (ทิตนา แจมมณี และเยาวพา เดชะอุปต์, 2522 : 1)

1.1.2.6 ทฤษฎีการกระทำร่วมกัน (Interaction Theory)

ทฤษฎีการกระทำร่วมกัน พัฒนาขึ้นมาโดยโฮแมนส์ (Homans) อธิบายไว้ว่าการกระทำร่วมกันเป็นกลุ่มประกอบด้วยองค์ประกอบพื้นฐานสำคัญ 3 อย่าง คือ กิจกรรม การกระทำร่วมกัน และความรู้สึก องค์ประกอบทั้งสามเกี่ยวพันโดยตรงระหว่างกัน กล่าวคือ ยิ่งบุคคลมีส่วนร่วมในกิจกรรมมากเท่าใด การกระทำร่วมกันและความรู้สึกต่อกันจะมีมากขึ้น ทำให้บุคคลต่างๆ ภายในกลุ่มเกี่ยวพันกันอย่างใกล้ชิด และช่วยกันตัดสินใจในการทำงาน มีการติดต่อสื่อสารกัน สนับสนุนการทำงานจนประสบความสำเร็จในเป้าหมายร่วมกัน สมาชิกภายในกลุ่มหรือองค์การที่เกี่ยวข้องในลักษณะดังกล่าวนี้มีแนวโน้มจะรวมกลุ่มเป็นกลุ่มที่มีพลังสูงมาก (สมยศ นาวิการ, 2523 : 234, อ้างถึงในชนากานต์ เลิศพยัคฆรัตน์, 2545 : 9)

การเรียนแบบร่วมมือเป็นการเรียนที่อาศัยโครงสร้างเป้าหมายแบบร่วมมือเป็นพื้นฐาน โดยโครงสร้างเป้าหมายแบบร่วมมือ เดิส (Deutsch) ได้แบ่งออกเป็น 3 โครงสร้าง (Deutsch : 1994, quoted in Slavin, 1995 : 16, อ้างถึงในชนากานต์ เลิศพยัคฆรัตน์, 2545 : 10) คือ

1. โครงสร้างเป้าหมายแบบร่วมมือ (Cooperative) คือ แต่ละบุคคลมีเป้าหมายร่วมกัน การพยายามทำให้บรรลุเป้าหมายนั้น ต้องอาศัยความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน บุคคลหนึ่งจะบรรลุเป้าหมายของตนได้ ต่อเมื่อบุคคลอื่นที่มีเป้าหมายร่วมกันนั้นสามารถบรรลุเป้าหมายของเขาได้เช่นกัน

2. โครงสร้างเป้าหมายแบบแข่งขัน (Competitive) คือ การที่แต่ละบุคคลมีเป้าหมายเดียวกัน และการพยายามที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายของตนนั้น ก็ต่อเมื่อบุคคลอื่นที่มีเป้าหมายเดียวกันไม่สามารถบรรลุเป้าหมายของเขาได้

3. โครงสร้างเป้าหมายเฉพาะบุคคล (Individualistic) คือ การที่มีเป้าหมายของแต่ละบุคคล โดยเฉพาะคน และความพยายามที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายนั้นไม่ขึ้นอยู่กับความสำเร็จของบุคคลอื่น

อย่างไรก็ตามสลาวิน (Slavin, 1983b, อ้างถึงในขวัญเรือน โพธิ์วิเชียร, 2537 : 7) ได้อธิบายถึงการเรียนแบบร่วมมือว่ามีโครงสร้างองค์ประกอบเบื้องต้น 2 ประการ คือ

1. โครงสร้างสิ่งกระตุ้นแบบร่วมมือ (Cooperative Incentive Structure) คือ การที่บุคคลสองคนหรือมากกว่านี้จะได้รับรางวัลหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับผู้อื่นด้วย เป็นลักษณะการประสบความสำเร็จร่วมกันเป็นกลุ่ม ทุกคนในกลุ่มจะได้รับรางวัลหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับว่าพวกเขาประสบความสำเร็จหรือไม่ โดยโครงสร้างสิ่งกระตุ้นที่ใช้ในการเรียนแบบร่วมมือนั้นสามารถจำแนกได้ออกเป็น 3 ประเภทขึ้นอยู่กับว่ารางวัลที่ให้นั้น ยึดตามหลักเกณฑ์การเรียนรู้รายบุคคลหรือตามผลผลิตของกลุ่มหนึ่งๆ

1.1 วิธีการที่ให้รางวัลกลุ่ม สำหรับการเรียนรู้รายบุคคล (Group Rewards for Individual Learning) รางวัลได้แก่ การประกาศ (Recognition) เช่น ใบประกาศนียบัตรการประกาศข่าวในชั้นเรียน เกรด คำชมเชย สิ่งของ โดยให้กับนักเรียนในกลุ่มที่ประสบความสำเร็จตามเกณฑ์มาตรฐาน เช่น กลุ่มที่ได้คะแนนสูงที่สุดในชั้นเรียน หรือกลุ่มที่สามารถทำคะแนนได้มากกว่าเกณฑ์ที่ได้ตั้งไว้ในตอนแรก คะแนนกลุ่มนั้นได้มาจากคะแนนเฉลี่ยของสมาชิกทุกคนที่ได้จากการประเมินการเรียนรู้รายบุคคล เช่น คะแนนจากการทดสอบย่อย (Quiz) ของแต่ละบุคคลในกลุ่ม

1.2 วิธีการที่ให้รางวัลกลุ่ม สำหรับผลผลิตกลุ่ม (Group Rewards for Group Products) รางวัลที่มีลักษณะเหมือนกันกับวิธีการที่ 1 แต่การให้รางวัลนั้นขึ้นอยู่กับคุณภาพของงานที่ได้รับมอบหมาย หรือรายงานของแต่ละกลุ่ม ซึ่งได้มาจากการที่สมาชิกทุกคนในกลุ่มช่วยกันมากกว่าจากการเรียนรู้เป็นรายบุคคล

1.3 วิธีการที่ให้รางวัลสำหรับรายบุคคล (Individual Rewards) คือ การให้นักเรียนได้ทำงานด้วยกัน และสอนให้นักเรียนช่วยเหลือผู้อื่น แต่การให้รางวัลนั้นจะให้เป็นเกรดสำหรับแต่ละบุคคลแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับผลงานหรือการปฏิบัติของนักเรียนเอง

2. โครงสร้างงานแบบร่วมมือ (Cooperative Task Structure) โครงสร้างงานที่ใช้ในวิธีการเรียนแบบร่วมมือนั้น สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

2.1 โครงสร้างงานร่วมมือแบบแยกงานรับผิดชอบ (Task Specialization) วิธีการเรียนที่ใช้โครงสร้างงานลักษณะนี้นั้น สมาชิกแต่ละคนได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบกิจกรรมส่วนหนึ่งของกิจกรรมกลุ่ม

2.2 โครงสร้างงานร่วมมือแก่ทั้งกลุ่ม (Group Study) วิธีการเรียนที่ใช้โครงสร้างงานลักษณะนี้สมาชิกทุกคนในกลุ่มจะเรียนด้วยกันและไม่มีการแยกงานออกเป็นส่วนตัว การที่กำหนดให้แต่ละบุคคลอยู่ภายใต้โครงสร้างสิ่งกระตุ้นแบบร่วมมือ (Cooperative Incentive Structure) น่าจะเป็นการส่งเสริมให้แต่ละบุคคลช่วยกันทำอะไรก็ตามเพื่อให้กลุ่มประสบความสำเร็จมีการช่วยเหลือสมาชิกเพื่อนงานของกลุ่มด้วย ส่วนโครงสร้างงานแบบร่วมมือ การกระทำจะเพิ่มขึ้นนั้นเป็นผลจากการเพิ่มการช่วยเหลือกันและกันมากขึ้นของสมาชิกภายในกลุ่ม และโดยอิทธิพลของสมาชิกภายในกลุ่มในการส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้อื่นในกลุ่มช่วยกันทำงานของกลุ่ม

จากทฤษฎีที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าทฤษฎีต่างๆ เหล่านี้ล้วนมีส่วนช่วยให้การเรียนแบบร่วมมือประสบความสำเร็จทั้งสิ้น เพราะการเรียนแบบร่วมมือนั้นจำเป็นต้องมีการร่วมมือกันภายในกลุ่ม ช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในกลุ่ม และมีการพึ่งพากันทางสังคมที่มีโครงสร้างเพื่อเป้าหมายร่วมมือกัน สมาชิกภายในกลุ่มต้องประกอบไปด้วยบุคคลที่มีลักษณะแตกต่างกัน มีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม และแรงจูงใจก็มีส่วนเสริมที่ทำให้การเรียนแบบร่วมมือประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย

1.1.3 ความสำคัญของการเรียนแบบร่วมมือ

ยุทธศาสตร์การสอนหรือวิธีสอนเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุจุดหมายที่กำหนดการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเป็นการสอนที่จะพัฒนาการเรียนในด้านวิชาการและทักษะทางสังคม นอกจากนี้ยังเป็นการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญและส่งเสริมทักษะทางสังคม โดยให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันจนประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของการเรียนร่วมกันทุกคน ในปัจจุบันครูผู้สอนเป็นจำนวนมากเน้นการพัฒนานักเรียนในด้านวิชาการ โดยไม่เน้นการพัฒนาทักษะทางสังคมและมักจะส่งเสริมให้นักเรียนเรียนด้วยการแข่งขัน หรือเรียนตามลำพัง ซึ่งการสอนทั้ง 2 อย่างไม่ได้คำนึงถึงการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนคนอื่นๆ ในชั้น สภาพการเรียนการสอนดังกล่าวก่อให้เกิดผลเสียหลายประการแก่นักเรียน กล่าวคือการสอนแบบแข่งขันทำให้เกิดผู้ชนะและผู้แพ้ โดยผู้ชนะจะดีใจสำหรับผู้แพ้จะเสียใจ ซึ่งสัดส่วนของผู้ชนะจะมีน้อยกว่าผู้แพ้มาก มีผลทำให้นักเรียนส่วนใหญ่เกิดความเครียดและไม่มีความสุขในการเรียน ดังนั้นการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือยังเป็นการเตรียมนักเรียนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมประชาธิปไตยได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความสุข (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2544 ข : 4 – 5)

การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ มีข้อดีหลายประการ ได้มีงานวิจัยหลายเรื่องที่ยังบอกถึงคุณลักษณะและประสิทธิภาพของการเรียนรู้ดังกล่าวไว้คือ

1. ช่วยพัฒนาความเชื่อมั่นของนักเรียน
2. ช่วยพัฒนาความคิดของนักเรียน
3. ช่วยยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน
4. ช่วยส่งเสริมบรรยากาศในการเรียน
5. ส่งเสริมทักษะการทำงานร่วมกัน
6. ทำให้นักเรียนมีวิสัยทัศน์หรือมุมมองกว้างขึ้น
7. ช่วยการปรับตัวในสังคมให้ดีขึ้น

ฯลฯ

1.1.4 องค์ประกอบพื้นฐานของการเรียนแบบร่วมมือ

การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ จะมีประสิทธิภาพ ถ้าสมาชิกภายในกลุ่มมองเห็นคุณค่าของการทำงานร่วมกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยมีแนวทางสำคัญ 5 ประการ คือ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2544 ข : 5 – 8)

1. มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในทางบวก (Positive Interdependence) หมายถึง การที่สมาชิกในกลุ่มทำงานอย่างมีเป้าหมายร่วมกัน มีการทำงานร่วมกัน โดยที่สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงานนั้น มีการแบ่งปันวัสดุ อุปกรณ์ ข้อมูลต่างๆในการทำงาน ทุกคนมีบทบาทหน้าที่และประสบความสำเร็จร่วมกัน ครูผู้สอนสามารถจัดกิจกรรมให้นักเรียนมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในทางบวก ได้หลายวิธี เช่น

- กำหนดเป้าหมายของกลุ่ม (แต่ละคนลงมือเรียนและต้องแน่ใจว่าสมาชิกคนอื่นเรียนรู้ไปพร้อมๆ กัน)
- กำหนดรางวัลร่วมกัน (ถ้าทุกคนทำได้ตามเกณฑ์ที่ครูผู้สอนกำหนดไว้ แต่ละคนจะได้รับคะแนน bonus เท่าเทียมกันทุกคน)
- กำหนดให้ใช้วัสดุ อุปกรณ์ หรือสื่อการเรียนอื่นๆ ร่วมกัน (แต่ละคนจะได้วัสดุเพียง 1 ส่วนของทั้งหมดที่จำเป็นต้องใช้ในการทำงานกลุ่ม)
- กำหนดบทบาทสมาชิกแต่ละคนในกลุ่ม จะมีบทบาทในกลุ่ม เช่น ผู้อ่าน ผู้ตรวจสอบ ผู้บันทึก ผู้ให้กำลังใจ ผู้จัดหาวัสดุ

2. การมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดในระหว่างการทำงานกลุ่ม (Face to Face Promotive Interaction) เกิดโอกาสให้นักเรียนได้ช่วยเหลือสมาชิกในกลุ่มให้ประสบความสำเร็จ โดยทำกิจกรรมต่อไปนี้

- แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน
- อธิบายความรู้ให้เพื่อนในกลุ่มฟัง

กิจกรรมดังกล่าวจะทำให้ให้นักเรียนได้ติดต่อกันโดยตรง เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด และการให้ข้อมูลย้อนกลับ

3. การตรวจสอบความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละคน (Individual Accountability) เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อให้แน่ใจว่าสมาชิกทุกคนมีความรับผิดชอบต่องานกลุ่ม ซึ่งทำได้หลายวิธี เช่น

- กำหนดหน้าที่ของสมาชิกทุกคนในกลุ่มตามความเหมาะสม
- สุ่มถามปากเปล่าสมาชิกในกลุ่ม หรือสุ่มตรวจงานของสมาชิกในกลุ่ม
- สังเกตและบันทึกการทำงานกลุ่มของสมาชิก
- กำหนดให้สมาชิก 1 คนในกลุ่มเป็นผู้ตรวจสอบความเข้าใจของสมาชิกเกี่ยวกับงานกลุ่ม

กับงานกลุ่ม

- ให้นักเรียนอธิบายสิ่งที่ตนเรียนรู้ให้เพื่อนฟัง
- ทดสอบรายบุคคล

4. การใช้ทักษะระหว่างบุคคลและทักษะการทำงานกลุ่มย่อย (Interdependence and Small Group Skills) นักเรียนควรได้รับการฝึกทักษะที่จะช่วยให้งานกลุ่มประสบความสำเร็จ ได้แก่

- การทำความรู้จักและไว้วางใจผู้อื่น
- การสื่อสาร
- การยอมรับและช่วยเหลือกัน
- การวิจารณ์ความคิดเห็น โดยไม่วิจารณ์เจ้าของความคิด
- การแก้ปัญหาขัดแย้ง
- การให้ความสำคัญและการเอาใจใส่ต่อทุกคนเท่าเทียมกัน

5. กระบวนการกลุ่ม (Group Process) สมาชิกจะต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของสมาชิกในกลุ่ม ดังนั้นผลงานของกลุ่มจะได้รับอิทธิพลมาจากการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการทำงานของสมาชิกในกลุ่มซึ่งสามารถกระทำได้โดย

- ให้อธิบายการกระทำของสมาชิกที่มีประโยชน์และไม่มีประโยชน์

- ให้ตัดสินใจว่าการกระทำใดของกลุ่มที่ควรรักษาไว้และการกระทำใดควรเลิกปฏิบัติ
- ให้เล่าเหตุการณ์ในกลุ่ม ปัญหาของกลุ่ม หรือวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของ กลุ่ม

องค์ประกอบพื้นฐานของการเรียนแบบร่วมมือ สมาชิกต้องมีความสัมพันธ์และต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในการที่จะช่วยให้การดำเนินกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนดำเนินไปด้วยดีและบรรลุเป้าหมายที่กำหนด ดังนั้นครูผู้สอนจะต้องพยายามจัดกิจกรรมให้ได้ครบทั้ง 5 องค์ประกอบพื้นฐานของการจัดการเรียนแบบร่วมมือ

1.1.5 บทบาทของครูและผู้เรียนในการเรียนแบบร่วมมือ

วัฒนาพร ระวังบุทช์ (2541 : 39 – 40) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูและบทบาทของผู้เรียนในการเรียนแบบร่วมมือไว้ ดังนี้

1.1.5.1 บทบาทครู

1. กำหนดขนาดของกลุ่ม (โดยปกติประมาณ 2 – 6 คนต่อกลุ่ม) และลักษณะกลุ่ม ซึ่งควรเป็นกลุ่มที่คละความสามารถ (มีทั้งผู้ที่เรียนเก่ง เรียนปานกลาง และเรียนอ่อน)
2. ดูแลการจัดลักษณะการนั่งของสมาชิกกลุ่มให้สะดวกที่จะทำงานร่วมกันและง่ายต่อการสังเกตและติดตามความก้าวหน้าของกลุ่ม
3. ชี้แจงกรอบกิจกรรมให้นักเรียนแต่ละคนเข้าใจวิธีการและกฎเกณฑ์การทำงาน
4. สร้างบรรยากาศที่เสริมสร้างการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบของสมาชิกกลุ่ม
5. เป็นที่ปรึกษาของทุกกลุ่มย่อย และคอยติดตามความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของกลุ่มและสมาชิกกลุ่ม
6. ยกย่องเมื่อนักเรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ให้รางวัล คำชมเชยในลักษณะกลุ่ม
7. กำหนดว่าผู้เรียนควรทำงานร่วมกันแบบกลุ่มนานเพียงใด

1.1.5.2 บทบาทผู้เรียน

1. ใ่วางใจซึ่งกันและกันและพัฒนาทักษะการสื่อความหมาย
2. ในการทำกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละครั้ง สมาชิกคนหนึ่งจะทำหน้าที่ผู้ประสานงาน คนหนึ่งทำหน้าที่เลขานุการกลุ่ม ส่วนสมาชิกที่เหลือทำหน้าที่เป็นผู้ร่วมทีม สมาชิกทุกคนต้องได้รับมอบหมายหน้าที่รับผิดชอบ
3. ให้เกียรติและรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนสมาชิกกลุ่มทุกคน

4. รับผิดชอบการเรียนรู้ของตนและเพื่อนๆ ในกลุ่ม ผู้เรียนจะร่วมกันทำกิจกรรม กำหนดเป้าหมายของกลุ่ม แลกเปลี่ยนความรู้และวัสดุอุปกรณ์ ให้กำลังใจซึ่งกันและกัน ดูแลกัน ให้ปฏิบัติงานตามหน้าที่ และช่วยกันควบคุมเวลาในการทำงาน

1.1.6 ความแตกต่างระหว่างการเรียนแบบร่วมมือและการเรียนเป็นกลุ่มแบบเดิม

จอห์นสันและจอห์นสัน (Johnson and Johnson, 1994 : 78, อ้างถึงในวาสนา ไตรวัฒน์ธงไชย, 2543 : 35 – 37) ได้กล่าวถึงความแตกต่างระหว่างการเรียนแบบร่วมมือและการเรียนเป็นกลุ่มแบบเดิมดังนี้

1. การเรียนแบบร่วมมือนั้น สมาชิกกลุ่มมีความรับผิดชอบร่วมกัน สนใจการทำงานของตนเองเท่าๆ กับการทำงานของกลุ่ม ส่วนการทำงานแบบกลุ่มเดิม สมาชิกจะมีความรับผิดชอบต่ำ
2. สมาชิกกลุ่มแต่ละคนรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย มีการให้คำแนะนำ คำชมเชยแก่กันเพื่อให้ได้งาน ส่วนการทำงานกลุ่มแบบเดิมนั้น สมาชิกแต่ละคนรับผิดชอบงานของตนเอง และบางครั้งก็ใส่ชื่อของตนเองโดยไม่ทำงาน
3. ในการเรียนแบบร่วมมือนั้น สมาชิกกลุ่มมีความสามารถที่แตกต่างกัน แต่ในการเรียนแบบกลุ่มเดิมสมาชิกมีความสามารถใกล้เคียงกัน
4. มีการแลกเปลี่ยนบทบาทของผู้นำกลุ่มในการเรียนแบบร่วมมือ ในขณะที่การเรียนแบบกลุ่มเดิม ผู้นำกลุ่มหรือหัวหน้าจะได้รับการคัดเลือกจากสมาชิก
5. สมาชิกกลุ่มในการเรียนแบบร่วมมือ จะพึ่งพากัน ช่วยเหลือสนับสนุน ให้กำลังใจ ช่วยกันรับผิดชอบในการทำงาน และได้รับการสอนทักษะทางสังคม ส่วนการทำงานในกลุ่มแบบเดิม สมาชิกแบ่งงานกันและรับผิดชอบเฉพาะงานของตนเองเท่านั้น
6. ในการเรียนแบบร่วมมือนั้น จะมีการประเมินกระบวนการทำงานกลุ่มทั้งก่อนและหลังการเรียนเพื่อปรับปรุงแก้ไขในครั้งต่อไป ส่วนการเรียนแบบกลุ่มเดิมจะประเมินผลรายบุคคลเพื่อให้รางวัล ไม่มีการประเมินคุณภาพของการทำงานกลุ่ม

จอห์นสันและจอห์นสัน (Johnson and Johnson, อ้างถึงในสุรศักดิ์ หลาบมาลา, 2531 : 34 – 36) ได้กล่าวถึงสาเหตุที่วิธีสอนโดยการเรียนแบบร่วมมือได้ผลดีกว่าแบบเก่าดังนี้

1. เด็กเก่งจะเข้าใจคำสอนของครูได้ดี จะเปลี่ยนคำสอนของครูเป็นภาษาพูดของเด็ก อธิบายให้เพื่อนฟังได้ ทำให้เพื่อนเข้าใจได้ดีขึ้น
2. เด็กที่ทำหน้าที่อธิบายบทเรียนให้เพื่อนฟังจะเข้าใจบทเรียนได้ดีขึ้น เป็นความเข้าใจในระดับลึก

3. การสอนเพื่อนเป็นการสอนแบบตัวต่อตัว ทำให้เด็กได้รับการเอาใจใส่และมีความสนใจมากขึ้น
4. เด็กทุกคนต่างพยายามช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพราะครูจะคิดคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มด้วย
5. เด็กทุกคนเข้าใจดีว่าคะแนนเฉลี่ยของตนมีส่วนช่วยเพิ่มหรือลดค่าเฉลี่ยของกลุ่ม ดังนั้นทุกคนจึงพยายามอย่างเต็มที่ที่จะคอยอาศัยเพื่อนอย่างเดียวยังไม่ได้
6. เด็กทุกคนมีโอกาสดีกทักษะทางสังคม มีหัวหน้ากลุ่ม มีผู้ช่วย มีเพื่อนร่วมกลุ่ม เป็นการเรียนรู้วิธีการทำงานเป็นกลุ่มหรือเป็นทีมงาน ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างมากเมื่อเข้าสู่แรงงาน อันแท้จริงเมื่อโตเป็นผู้ใหญ่แล้ว
7. เด็กได้มีโอกาสเรียนรู้กระบวนการกลุ่ม เพราะในการปฏิบัติงานร่วมกันนั้นต้องมีการทบทวนกระบวนการทำงานของกลุ่ม เพื่อให้มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานหรือคะแนนของกลุ่มดีขึ้น
8. เด็กเก่งจะมีบทบาททางสังคมในชั้นมากขึ้น เขาารู้สึกว่าไม่ได้เรียนหรือหลบไปท่องหนังสือเฉพาะตน เขามีหน้าที่ต่อสังคมด้วย
9. ในการตอบคำถามในห้องเรียน ถ้าตอบผิดเพื่อนจะหัวเราะ เมื่อทำงานเป็นทีม เด็กจะช่วยเหลือกัน ถ้าหากตอบผิดถือว่าผิดทั้งทีม คนอื่นๆ อาจจะช่วยบ้างหากเกิดปัญหา เด็กในทีมจะมีความผูกพันกันมากขึ้น

ต่อมาในปี 1992 จอห์นสันและจอห์นสัน (Johnson and Johnson, อ้างถึงในสุรศักดิ์ หลาบมาลา, 2536 : 3 – 5) ตอบข้อสงสัยของผู้ปกครองและครูอาจารย์บางคนในผลการเรียนแบบร่วมมือต่อเด็กเก่งและเด็กอ่อน ได้รับการอธิบายจากผลการวิจัยดังนี้

1. เด็กเก่งได้รับผลดีหรือมีความรู้ดีเพิ่มขึ้น เพราะเด็กเก่งมีโอกาสนอภิปราย อธิบาย และสาธิตให้เพื่อนดู เด็กเก่งจึงมีโอกาสนปฏิบัติมากจำได้มาก ได้ความคิดจากเพื่อนมาก จึงเกิดความคล่องในวิชาที่เรียนมากขึ้น
2. การเรียนแบบร่วมมือไม่ทำให้ความคิดวิเคราะห์หรือการให้เหตุผลในระดับสูงของเด็กเก่งลดลงเพราะวิธีสอนจะไม่เน้นการฝึกซ้ำแล้วซ้ำอีก เด็กมีเวลาในการเรียนหลักการคิดวิเคราะห์และการให้เหตุผลมากขึ้น การวิจัยพบว่าเด็กเก่ง มักจะใช้วิธีการหรือยุทธวิธีในการแก้ปัญหาในระดับสูงเมื่อเรียนแบบร่วมมือ แต่เมื่อเรียนกับเด็กเก่งด้วยกันเด็กเก่งจะใช้ทั้งยุทธวิธีแก้ปัญหาในระดับสูงและระดับต่ำพอๆ กัน

3. เด็กอ่อนไม่ถ่วงการเรียนรู้ของเด็กเก่ง เพราะเด็กเรียนอ่อนทราบบทบาทของตนว่าต้องรับฟังคำอธิบายจากเด็กเก่งจึงตั้งใจฟังและพร้อมจะพัฒนาตนเอง จึงไม่มีใครถ่วงความก้าวหน้าทางวิชาการซึ่งกันและกัน

4. เด็กเก่งมีเวลาศึกษาค้นคว้าน้อยลง ข้อนี้ถูกต้องเพราะเด็กเก่งต้องใช้เวลาส่วนหนึ่งดูแลเพื่อนๆ ในกลุ่ม จึงมีเวลาเป็นของตนเองน้อยลง ดังนั้นความรู้ในแนวกว้างจะลดลงบ้าง แต่ความรู้ในแนวลึกจะเพิ่มขึ้น แต่ก็มีทางแก้ไขได้

5. เด็กเก่งมีปัญหาทางสังคมหรือไม่ บางครั้งเด็กที่เรียนเก่งอาจจะทำผลการเรียนได้ไม่ดี เพราะกลัวเพื่อนๆ จะทอดทิ้งหาว่าเป็นพวกหนอนหนังสือ ไม่เอาเพื่อนเอาฝูง แต่วิธีการเรียนแบบร่วมมือไม่เป็นเช่นนั้น เด็กอื่นๆ ต้องฟังเด็กเก่ง ยอมรับความช่วยเหลือและยกย่องคนเก่งในกลุ่มและผลการสอบมีการคิดคะแนนของกลุ่มด้วย จึงทำให้เห็นมุมมองว่าเด็กเก่งเป็นความหวังของพวกเขา

6. การเรียนแบบร่วมมือช่วยส่งเสริมทักษะทางสังคมให้แก่เด็ก เพราะเด็กทุกคนรู้สึกว่าคุณมีกลุ่มมีพวกมีเพื่อนที่คอยช่วยเหลือกัน ไม่รู้สึกเปล่าเปลี่ยว จึงทำให้เด็กมีความรักใคร่ มีความมั่นคงทางใจอันส่งผลดีต่อการเรียนของทั้งกลุ่ม

จอห์นสันและจอห์นสัน (Johnson and Johnson, 1975, อ้างถึงในอารี ลัทธทวี, 2543 : 34) ได้กล่าวถึงความแตกต่างระหว่างกลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมือและกลุ่มการเรียนรู้ทั่วไปจะเป็นดังนี้

ตาราง 1 เปรียบเทียบกลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมือและกลุ่มการเรียนรู้ทั่วไป

กลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมือ	กลุ่มการเรียนรู้ทั่วไป
1. ฟังพาท้ายซึ่งกันและกันทางบวก	1. ไม่จำเป็นต้องฟังพาท้ายซึ่งกันและกัน
2. สมาชิกแต่ละคนต้องรับผิดชอบในผลงานของตน	2. แต่ละคนไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบในผลงานของตน
3. เน้นทั้งผลงานและกระบวนการ	3. เน้นแต่ผลงาน
4. สอนทักษะทางสังคม	4. ไม่สนใจที่จะสอนทักษะทางสังคม
5. ครูต้องสังเกตใกล้ชิดและช่วยเหลือ	5. ครูมักจะปล่อยให้กลุ่มทำงานกันเอง
6. เน้นกระบวนการกลุ่มและการสนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน	6. ไม่เน้นกระบวนการกลุ่ม
7. ลดความสามารถของสมาชิกในกลุ่ม	7. มักจะจัดตามกลุ่มความสามารถใกล้เคียง

1.1.7 ประโยชน์และข้อจำกัดของการเรียนแบบร่วมมือ

1.1.7.1 ประโยชน์ของการเรียนแบบร่วมมือ

พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ (2542 : 6) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการเรียนแบบร่วมมือไว้ ดังนี้

1. สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิก เพราะทุกๆ คนร่วมมือในการทำงาน กลุ่ม ทุกๆ คนมีส่วนร่วมเท่าเทียมกัน
2. สมาชิกทุกคนมีโอกาสคิด พูด แสดงออก แสดงความคิดเห็น ลงมือกระทำ อย่างเท่าเทียมกัน
3. เสริมให้มีความช่วยเหลือกัน เช่น เด็กเก่งช่วยเด็กที่เรียนไม่เก่ง ทำให้เด็กเก่งภาคภูมิใจรู้จักใช้เวลา ส่วนเด็กไม่เก่งเกิดความซาบซึ้งในน้ำใจของเพื่อนสมาชิกด้วยกัน
4. ร่วมกันคิดทุกคน ทำให้เกิดการระดมความคิด นำข้อมูลที่ได้มาพิจารณาร่วมกันเพื่อประเมินคำตอบที่เหมาะสมที่สุด เป็นการส่งเสริมให้ช่วยกันค้นหาข้อมูลให้มาก และวิเคราะห์ และตัดสินใจเลือก
5. ส่งเสริมทักษะทางสังคม เช่น การอยู่ร่วมกันด้วยมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เข้าใจกันและกัน อีกทั้งเสริมทักษะการสื่อสาร ทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม สิ่งเหล่านี้ล้วนส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้น

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2544 ข : 41) ได้กล่าวถึงการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ ว่ามีประโยชน์ต่อนักเรียนทั้งในด้านสังคมและวิชาการ ดังนี้

1. สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิก เพราะทุกๆ คนร่วมมือในการทำงาน กลุ่ม ทุกๆ คนมีส่วนร่วมเท่าเทียมกัน ทำให้เกิดเจตคติที่ดีต่อการเรียน
2. ส่งเสริมให้สมาชิกทุกคนมีโอกาสคิด พูด แสดงออก แสดงความคิดเห็น ลงมือกระทำอย่างเท่าเทียมกัน
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น เด็กเก่งช่วยเด็กที่เรียนไม่เก่ง ทำให้เด็กเก่งภาคภูมิใจ รู้จักใช้เวลา ส่วนเด็กอ่อนเกิดความซาบซึ้งในน้ำใจของเพื่อนสมาชิกด้วยกัน
4. ทำให้รู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การร่วมคิด การระดมความคิด นำข้อมูลที่ได้มาพิจารณาร่วมกัน เพื่อหาคำตอบที่เหมาะสมที่สุด เป็นการส่งเสริมให้ช่วยกันค้นหาข้อมูลให้มาก คิดวิเคราะห์และเกิดการตัดสินใจ
5. ส่งเสริมทักษะทางสังคม ทำให้ผู้เรียนรู้จักปรับตัวในการอยู่ร่วมกันด้วยมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เข้าใจกันและกัน

6. ส่งเสริมทักษะการสื่อสาร ทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ สิ่งเหล่านี้ล้วนส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้น

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2541 : 44 – 45) ได้กล่าวไว้ว่า การเรียนแบบร่วมมือจะช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนและพิจารณาทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น การแก้ปัญหา การตัดสินใจ การแสวงหาความรู้ใหม่ และการยอมรับซึ่งกันและกัน สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยความสุขพร้อมๆ กับพัฒนาความดีงาม และความรู้ความสามารถ การเรียนแบบร่วมมือจึงมีประโยชน์ดังนี้

1. ช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี ผู้เรียนในกลุ่มทุกคนจะช่วยเหลือหรือแลกเปลี่ยนและให้ความร่วมมือซึ่งกันและกันในบรรยากาศที่เป็นกันเองและเปิดเผย สมาชิกกลุ่มทุกคนกล้าถามคำถามที่ตนไม่เข้าใจ บรรยากาศเช่นนี้นำไปสู่การอภิปรายซักถามทั้งในและนอกชั้นเรียนอันจะนำไปสู่การเรียนรู้แบบไร้พรมแดน

2. ก่อให้เกิดการเรียนรู้ในกลุ่มย่อย การแบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่มซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้พูดคุย อภิปราย ซักถาม จนเกิดความเข้าใจอย่างชัดเจน คนที่เรียนเก่งสามารถช่วยเหลือคนที่เรียนอ่อนกว่าให้ตามเพื่อนได้ทัน

3. ช่วยลดปัญหาวินัยในชั้นเรียน ผู้เรียนจะให้กำลังใจยอมรับและร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สมาชิกในกลุ่มทุกคนจะรับผิดชอบในความสำเร็จของกลุ่ม จึงจำเป็นต้องร่วมมือกันพัฒนาเสริมสร้างพฤติกรรมที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นในกลุ่ม

4. ช่วยยกระดับคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยของทั้งห้องเรียน เมื่อผู้ที่เรียนเก่งช่วยเหลือผู้เรียนอ่อน เขาจะเรียนรู้ความคิดรวบยอดของสิ่งที่กำลังเรียนได้ชัดเจนขึ้นขณะที่ผู้ที่เรียนอ่อนสามารถเรียนรู้จากเพื่อนที่ใช้ภาษาใกล้เคียงกันได้ง่ายกว่าเรียนจากครู

5. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ได้ศึกษาค้นคว้าทำงาน และแก้ปัญหาด้วยตนเอง และมีอิสระที่จะเลือกวิธีการเรียนรู้ของตน

6. ผู้เรียนที่มีประสบการณ์ในการเรียนแบบร่วมมือ จะมีทักษะในการบริหาร จัดการ การเป็นผู้นำ การแก้ปัญหา มนุษยสัมพันธ์ และการสื่อความหมาย

7. การเรียนแบบร่วมมือช่วยเตรียมผู้เรียนให้ออกไปใช้ชีวิตในโลกของความเป็นจริง ซึ่งเป็นโลกที่ต้องอาศัยความร่วมมือมากกว่าการแข่งขัน

1.1.7.2 ข้อจำกัดของการเรียนแบบร่วมมือ

กาญจนา ศิริมุสิกะ (2543 : 105) ได้กล่าวถึงการเรียนแบบร่วมมือว่ามีข้อจำกัด ดังต่อไปนี้

1. การจัดกลุ่ม การอธิบาย การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอาจทำให้เสียงดัง ขาดความเป็นระเบียบได้
2. ผู้เรียนอาจเกิดความเบื่อหน่ายเนื่องจากใช้เวลานาน แต่ถ้าบทเรียนมีเวลาจำกัด อาจทำให้การเรียนการสอนขาดประสิทธิภาพได้
3. ผู้เรียนที่เก่งจะกังวลกับคุณภาพงานกลุ่มจึงทำงานทั้งหมดด้วยตนเอง โดยไม่แบ่งงานให้เพื่อนทุกคนทำอย่างทั่วถึง
4. ผู้เรียนมุ่งทำงานของตนตามหัวข้อที่ได้รับมอบหมายเท่านั้นแล้วนำมารวบรวมเป็นงานกลุ่ม โดยไม่ร่วมอธิบายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

1.1.8 ข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนการสอนโดยการเรียนแบบร่วมมือ

ในการจัดการเรียนการสอนโดยการเรียนแบบร่วมมือ ผู้เสนอส่วนใหญ่มักประสบปัญหาต่างๆ หลายประการ อำพวรรณ ทิวไผ่งาม (2536 : 6 – 8) ได้เสนอปัญหาที่ผู้สอนประสบ พร้อมทั้งเสนอแนะแนวปฏิบัติดังนี้

1. กรณีที่ผู้เรียนบางคนชอบทำงานตามลำพัง ผู้สอนควรปฏิบัติดังนี้
 - 1.1 ชี้แนะให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าหรือความจำเป็นในการทำงานร่วมกับผู้อื่น เพื่อจะได้นำไปใช้ประโยชน์เมื่อผู้เรียนเป็นผู้ใหญ่
 - 1.2 ให้แรงเสริมทางบวก ได้แก่ คำชมเชย การยอมรับ การให้รางวัลพิเศษ เมื่อผู้เรียนทำงานกลุ่มประสบความสำเร็จ
 - 1.3 ผู้สอนแสดงความเห็นใจและเข้าใจถึงความยากลำบากในการทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยให้สิทธิพิเศษในการเลือกสมาชิกของกลุ่มได้ทางโอกาส
 - 1.4 พุดคุยกับผู้เรียนถึงการที่ผู้เรียนสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้นั้นเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้โรงเรียนประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของโรงเรียนด้วยเช่นกัน
2. กรณีที่ผู้เรียนบางคนขาดแรงจูงใจ ผู้สอนควรปฏิบัติดังนี้
 - 2.1 ผู้สอนสำรวจความสนใจของผู้เรียนที่ขาดแรงจูงใจโดยการสัมภาษณ์ผู้เรียนหรือกรอกแบบสอบถาม หรือซักถามข้อมูลจากผู้สอนเมื่อปีก่อนๆ
 - 2.2 พยายามนำสิ่งที่ผู้เรียนผู้นั้นสนใจมาใช้เป็นแนวทางในการทำงานกลุ่ม
 - 2.3 พยายามมอบหมายหน้าที่ให้ตรงตามความสามารถของผู้เรียน เช่น ผู้เรียนที่ชอบขีดเขียน มอบหมายให้เป็นผู้จดบันทึก ผู้เรียนที่ชอบจัดการ มอบหมายให้เป็นผู้หน้ากลุ่ม เป็นต้น

2.4 มอบหมายให้ผู้เรียนที่ขาดแรงจูงใจเป็นผู้สอนผู้เรียนที่เรียนช้าหรือเรียนอ่อนกว่าตนเอง ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง

3. กรณีที่ผู้เรียนบางคนติดตามบทเรียนไม่ทัน ผู้สอนควรปฏิบัติดังนี้

3.1 มอบหมายงานที่ผู้เรียนสามารถทำได้ โดยใช้คำสั่งที่ชัดเจนและเข้าใจง่าย

3.2 อนุญาตให้ผู้เรียนเตรียมตัวล่วงหน้า เช่น ผู้เรียนที่อ่านหนังสือช้า ผู้สอนมอบหมายงานให้ผู้เรียนไปอ่านเป็นการบ้านก่อนเรียน

3.3 ลดปริมาณงานให้กับผู้เรียนที่ติดตามบทเรียนไม่ทัน เช่น ผู้เรียนกลุ่มอื่นๆ ต้องแก้ปัญหา 5 คำถาม ผู้เรียนกลุ่มนี้อาจลดลงเหลือ 3 – 4 คำถาม

3.4 ให้คำชมเชยและกำลังใจอย่างสม่ำเสมอ

4. กรณีที่ผู้เรียนบางกลุ่มทำงานเสร็จก่อน ผู้สอนควรปฏิบัติดังนี้

4.1 จัดหากิจกรรมหรืองานเสริมบทเรียนให้ทำต่อเนื่อง

4.2 ให้กลุ่มที่ทำงานเสร็จก่อนช่วยเหลือกลุ่มที่ยังทำงานไม่เสร็จ หรือมอบหมายให้เป็นผู้สังเกตการณ์ เพื่อจะได้เรียนรู้วิธีการทำงานของกลุ่มอื่นๆ

4.3 ให้กลุ่มที่ทำงานเสร็จก่อนแลกเปลี่ยนกันดูผลงานซึ่งกันและกันเพื่อเป็นการตรวจทานอีกครั้งหนึ่ง

4.4 ให้กลุ่มที่ทำงานเสร็จเร็วมาช่วยกลุ่มที่ทำงานเสร็จช้า

5. กรณีที่ผู้เรียนทำงานกลุ่มเสียงดัง ผู้สอนควรปฏิบัติดังนี้

5.1 สอนให้ผู้เรียนทุกคนรู้จักทำงานกลุ่มโดยใช้เสียงเบาๆ ซึ่งถือเป็นข้อตกลงร่วมกันข้อหนึ่งขณะทำงานกลุ่ม

5.2 ชมเชยกลุ่มที่ทำงานเงียบๆ อย่างสม่ำเสมอ

5.3 ผู้สอนใช้สัญญาณเตือนเมื่อผู้เรียนทำงานกลุ่มด้วยเสียงดัง เช่น สัญญาณนกหวีด กระดิ่งหรือสัญลักษณ์กระดานดำ เป็นต้น

5.4 ให้กำลังใจหรือรางวัลกับกลุ่มที่ทำงานเงียบ เช่น คำชม คะแนนหมู่หรือให้ผู้เรียนเลือกอ่านหนังสือที่สนุกหรือเล่นเกมที่ผู้เรียนชอบ เป็นต้น

นอกจากนี้ แมทธิวส์ (Mathews, อ้างถึงในสุรศักดิ์ หลาบมาลา, 2536 : 5) ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน โดยการเรียนรู้แบบร่วมมือไว้ดังนี้

1. ผู้สอนควรให้แบบฝึกหัดที่ผู้เรียนทุกคนต้องช่วยกันทำ เพราะหากเป็นแบบฝึกหัดที่เป็นแบบถูกผิด ผู้เรียนที่เรียนเก่งส่วนใหญ่จะทำเพียงคนเดียว

2. จัดให้มีกิจกรรมที่ต้องอาศัยความสามารถหลายด้านของผู้เรียนหลายคนช่วยกัน เช่น การศึกษานอกสถานที่ที่ต้องช่วยกันสังเกตและเขียนรายงาน เป็นต้น

3. ส่งเสริมกระบวนการกลุ่ม ผู้สอนอาจฝึกกระบวนการกลุ่มให้ผู้เรียนก่อน โดยให้ผู้เรียนทุกคนมีความรับผิดชอบเฉพาะงาน รวมทั้งที่ต้องช่วยกันทำด้วย
4. ให้ผู้เรียนทั้งกลุ่มกำหนดเป้าหมายของงานด้วยตนเอง แล้วช่วยกันทำงานที่ได้กำหนดเป้าหมายไว้ให้เสร็จ
5. ฝึกผู้เรียนให้รู้จักวิธีค้นหาข้อมูล ใช้ข้อมูล ขอความช่วยเหลือ ช่วยเหลือคนอื่น และรับผิดชอบงานในหน้าที่ เป็นต้น
6. ให้ผู้เรียนเก่งที่อยู่ในกลุ่มแยกทำงานตามลำพัง หรือเข้าเรียนกับกลุ่มผู้เรียนเก่งด้วยกันบ้างเพื่อไม่ให้ผู้เรียนเกิดการเบื่อหน่าย พร้อมทั้งเป็นการให้โอกาสทำงานกับผู้เรียนหลายระดับอีกด้วย
7. จัดงานหรือกิจกรรมที่ผู้เรียนอ่อนเป็นผู้มีโอกาสทำหรืออธิบายให้ผู้เรียนอื่นๆ ในกลุ่มฟังบ้าง และทำให้ผู้เรียนเห็นว่าเพื่อนทุกคนในกลุ่มเป็นคนมีคุณค่า มีประโยชน์ต่อกันของคนทุกคนจะได้รักกันอย่างแท้จริง

1.1.9 การเรียนแบบร่วมมือเทคนิค STAD

การเรียนแบบร่วมมือเทคนิค STAD เป็นรูปแบบหนึ่งของการเรียนแบบร่วมมือที่พัฒนาขึ้นโดย โรเบิร์ต อี สลาวิน (Robert E. Slavin) ผู้อำนวยการโครงการศึกษาระดับประถมศึกษา ศูนย์การวิจัยประสิทธิภาพการเรียนของนักเรียนที่มีปัญหาทางด้านวิชาการแห่งมหาวิทยาลัยจอห์นฮอปกินส์ สหรัฐอเมริกา และเป็นผู้เชี่ยวชาญการสอนคณิตศาสตร์ สลาวิน (Slavin) ได้พัฒนาเทคนิคนี้ขึ้นเพื่อขจัดปัญหาทางการศึกษา มุ่งเน้นทักษะการคิด การเรียนที่เป็นระบบ เป็นทางเลือกหนึ่งสำหรับการเรียนเป็นกลุ่มและเป็นวิธีการสร้างสัมพันธภาพระหว่างนักเรียน (วาสนา ไตรวัฒน์ชง ไชย, 2543 : 38)

การเรียนแบบร่วมมือเทคนิค STAD เป็นรูปแบบการเรียนที่ครบวงจร ผู้เรียนเรียนรู้ได้โดยการลงมือปฏิบัติสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง การเรียนวิธีนี้แบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มละ 4 – 5 คน เน้นให้มีการแบ่งงานกันทำ ช่วยเหลือกันร่วมกันทำงานที่ได้รับมอบหมาย ในกลุ่มหนึ่งๆ ประกอบด้วยผู้เรียนที่มีความสามารถทางการเรียนแตกต่างกัน ซึ่งในการจัดแบ่งกลุ่มอาจพิจารณาผลการเรียนหรือคะแนนการสอบในภาคเรียนที่ผ่านมา ในขณะที่เรียนสมาชิกในกลุ่มสามารถช่วยเหลือกันในการทำงานในเนื้อหานั้นๆ แต่ในการทดสอบซึ่งจะทำเมื่อเรียนจบเนื้อหานั้นๆ แล้วจะเป็นการทดสอบรายบุคคลช่วยเหลือกันไม่ได้ คะแนนการสอบของสมาชิกในกลุ่มแต่ละคนจะนำมาเฉลี่ยเป็นคะแนนของกลุ่ม มีการประกาศคะแนนของกลุ่ม และถ้ากลุ่มใดมีคะแนนเฉลี่ยถึงเกณฑ์ที่กำหนดไว้ก็จะมีรางวัลให้ด้วยและเมื่อเรียนครบ 5 – 6 สัปดาห์แล้วผู้เรียนสามารถเปลี่ยนกลุ่มได้

1.1.9.1 องค์ประกอบของเทคนิค STAD

การเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ประการ ดังนี้ (ธีระพัฒน์ ฤทธิทอง, 2543 : 170 – 173)

1. การเสนอเนื้อหา ครูสอนเนื้อหาใหม่หรือความคิดรวบยอดใหม่ และทบทวนบทเรียนที่เรียนมาแล้ว
2. การทำงานเป็นกลุ่ม จัดนักเรียนเป็นกลุ่มๆ ละประมาณ 4 คน เรียกว่า Student Team สมาชิกกลุ่มมีความสามารถต่างกัน ซึ่งเจ้านักเรียนทราบถึงหน้าที่ของสมาชิกในกลุ่มที่จะต้องช่วยกัน เรียนร่วมกัน เพราะผลการเรียนของแต่ละคนจะส่งผลต่อผลการเรียนของกลุ่ม
3. การทดสอบย่อย นักเรียนทุกคนทำแบบทดสอบย่อย (Quiz) เป็นรายบุคคลหลังจากครูสอนเนื้อหาและนักเรียน ได้ทำกิจกรรมกลุ่มแล้ว
4. คะแนนการพัฒนาของนักเรียน หลังการทดสอบย่อย นักเรียนจะต้องหาคะแนนพัฒนาของตนเอง โดยเอาคะแนนจากการทดสอบไปเทียบกับคะแนนฐาน (Base Score) ซึ่งคะแนนฐานอาจเป็นคะแนนการสอบย่อยที่ผ่านมา หรือคะแนนผลการเรียนของเทอมที่แล้ว
5. รับรองผลงานและเผยแพร่ชื่อเสียงของกลุ่ม จะมีการประกาศผลงานของกลุ่มให้ทราบ พร้อมทั้งยกย่องชมเชยในรูปแบบต่างๆ เช่น ปิดประกาศหน้าห้อง ให้เกียรติบัตร ลงจดหมายข่าว เป็นต้น

1.1.9.2 ขั้นตอนการเรียนรู้ตามเทคนิค STAD

กิจกรรมการเรียนรู้การสอนตามเทคนิค STAD มีเทคนิค 2 ลักษณะใหญ่ๆ คือ (Slavin, 1995 : 73 – 84, อ้างถึงในวาสนา ไตรวัฒนชงไชย, 2543 : 40 – 43)

1. การเตรียมการสอน (Preparation) ครูจะดำเนินการดังนี้
 - 1.1 เนื้อหาของบทเรียน การเรียนโดยใช้เทคนิค STAD สามารถใช้ได้กับเนื้อหาต่างๆ ที่ครูสร้างขึ้นและโดยเฉพาะเนื้อหาที่โครงการการเรียนรู้แบบทีมแห่งมหาวิทยาลัยจอห์นฮอปกินส์เป็นผู้สร้างขึ้น แต่จะเป็นการง่ายถ้าครูผู้สอนสร้างขึ้นเอง โดยการทำเอกสารประกอบการสอนหรือใบงาน กระดาษคำตอบ และข้อทดสอบย่อยสำหรับเนื้อหาที่จะสอนในแต่ละบท
 - 1.2 การจัดกลุ่มผู้เรียน ในแต่ละกลุ่มควรประกอบด้วยสมาชิก 4 คน เป็นนักเรียนที่มีความสามารถทางการเรียนสูง 1 คน ปานกลาง 2 คนและอ่อน 1 คน ครูควรจัดกลุ่มให้นักเรียนเองเพราะถ้าให้นักเรียนจัดกลุ่มเอง นักเรียนจะเลือกคนที่ชอบพอสนิทสนมกันเท่านั้น ขั้นตอนในการจัดกลุ่มได้แก่

1.2.1 จัดทำเอกสารสรุปเกี่ยวกับการเรียนเป็นกลุ่มให้แต่ละกลุ่ม

1.2.2 จัดนักเรียนเข้ากลุ่ม โดยจัดเรียงนักเรียนที่มีผลคะแนนสูงสุดไปต่ำสุด ข้อมูลที่ใช้ในการแบ่งกลุ่มที่ดีที่สุดได้จากคะแนนการทดสอบ สิ่งรองลงมา คือ การใช้ผลการเรียน ระดับคะแนนวิชาที่ผ่านมา หรือบางครั้งขึ้นอยู่กับวิจารณ์ญาของผู้สอนก็ได้

การจัดนักเรียนเข้ากลุ่มอาจทำได้อีก 1 วิธี คือ ในแต่ละกลุ่มนักเรียนจะมีความสามารถและสภาพใกล้เคียงกัน คือ ต่อกัน มีทั้งนักเรียนเก่ง ปานกลาง อ่อน ซึ่งมีวิธีการจัดกลุ่ม ดังนี้

จัดเรียงตามลำดับความสามารถของนักเรียนจากผลสัมฤทธิ์สูงไปหาผลสัมฤทธิ์ต่ำ โดยจัดเรียงต่อเนื่องกัน ในกรณีที่นักเรียนในห้องมี 32 คน จัดได้ดังนี้

ผลการจัดกลุ่มได้ดังนี้

กลุ่ม 1 ได้แก่ นักเรียนคนที่ได้ลำดับที่ 1 16 17 32

กลุ่ม 2 ได้แก่ นักเรียนคนที่ได้ลำดับที่ 2 15 18 31

กลุ่ม 3 ได้แก่ นักเรียนคนที่ได้ลำดับที่ 3 14 19 30

กลุ่ม 4 ได้แก่ นักเรียนคนที่ได้ลำดับที่ 4 13 20 29

กลุ่ม 5 ได้แก่ นักเรียนคนที่ได้ลำดับที่ 5 12 21 28

กลุ่ม 6 ได้แก่ นักเรียนคนที่ได้ลำดับที่ 6 11 22 27

กลุ่ม 7 ได้แก่ นักเรียนคนที่ได้ลำดับที่ 7 10 23 26

กลุ่ม 8 ได้แก่ นักเรียนคนที่ได้ลำดับที่ 8 9 24 25

1.2.3 พิจารณาจำนวนกลุ่มในชั้นเรียน ในแต่ละกลุ่มควรประกอบด้วย สมาชิก 4 คน

ดังนั้นนักเรียนจะมีกี่กลุ่มนั้นให้ใช้ 4 หารจำนวนนักเรียน เช่น ในห้องเรียนหนึ่ง มีนักเรียน 32 คนก็แบ่งนักเรียนได้ 8 กลุ่ม แต่ถ้าหารด้วย 4 ไม่ลงตัวก็จะต้องมีบางกลุ่มที่มีสมาชิกมากกว่า 4 คน เช่น ในห้องเรียนหนึ่งมีนักเรียน 30 คน ก็จะสามารแบ่งนักเรียนได้ 6 กลุ่ม โดยมี 5 กลุ่มที่มีสมาชิก 4 คน และมี 2 กลุ่มที่มีสมาชิก 5 คน เป็นต้น

1.2.4 การจัดนักเรียนเข้ากลุ่ม ในแต่ละกลุ่มควรให้มีความสมดุลกัน เพื่อให้แต่ละกลุ่มประกอบด้วยสมาชิกที่มีความสามารถทางการเรียนตั้งแต่ต่ำ ปานกลางจนถึงสูงและระดับความสามารถโดยเฉลี่ยของแต่ละกลุ่มเท่าๆ กัน ซึ่งอาจจัดกลุ่มโดยอาศัยคะแนนที่ได้จากแบบทดสอบก่อนเรียนหรือคะแนนจากผลการเรียนเดิม

1.2.5 การพิจารณาคะแนนพื้นฐาน คะแนนพื้นฐานหมายถึงคะแนนจากการทดสอบครั้งที่แล้วมา ซึ่งมีแนวคิดคะแนนได้ 2 วิธี ดังนี้

- กำหนดคะแนนพื้นฐานเริ่มแรกของผู้เรียน โดยได้มาจากการทำแบบทดสอบเนื้อหาที่เรียนมาก่อนแล้วประมาณ 2 – 3 ครั้ง แล้วใช้ค่าเฉลี่ยของคะแนนทดสอบนี้มาเป็นคะแนนฐาน เช่น สอบ 3 ครั้ง ได้คะแนน 75, 95, 82 ดังนั้นจะมีคะแนนพื้นฐาน ดังนี้ $75+95+82 = 252/3 = 84$

- กำหนดคะแนนพื้นฐานเริ่มแรกของผู้เรียน โดยใช้ผลการเรียนในภาคเรียนที่ผ่านมา

เกรดของภาคเรียนที่ผ่านมา	คะแนนพื้นฐานเริ่มแรก
A	90
A ⁻ / B ⁺	85
B	80
B ⁻ / C ⁺	75
C	70
C ⁻ / D ⁺	65
D	60
F	55

2. รายละเอียดเกี่ยวกับกิจกรรม ประกอบด้วยกิจกรรมย่อยๆ ดังนี้

2.1 การสอน (Teach) ครูใช้วิธีการสอนแบบโดยตรง (Direct Instruction) หรืออภิปราย (Discussion) หรือเสนอโดยใช้เสียงและภาพ (Audiovisual Presentations) จะใช้เวลา 1 – 2 คาบในการสอนบทเรียนหนึ่งๆ โดยดำเนินตามแผนการสอน ซึ่งในการนำเสนอบทเรียนนั้น ควรจะครอบคลุมถึงการนำเข้าสู่บทเรียน การพัฒนาและการฝึกโดยให้แนวปฏิบัติมีรายละเอียดดังนี้

2.1.1 การนำเข้าสู่บทเรียน (Opening) เป็นการเร้าความสนใจของนักเรียน ให้อยากรู้อยากเห็น อยากรเรียน เป็นการเริ่มเข้าสู่การนำเสนอบทเรียน ครูควรปฏิบัติดังนี้

2.1.1.1 บอกนักเรียนถึงสิ่งที่เรียนว่าคืออะไร มีความสำคัญอย่างไร กระตุ้นให้นักเรียนอยากเรียนด้วยการสาริต การใช้อุปกรณ์ประกอบการอธิบาย หรือยกตัวอย่างปัญหาในชีวิตจริง

2.1.1.2 ทบทวนสั้นๆ เกี่ยวกับทักษะหรือข้อมูลที่นักเรียนรู้อยู่แล้ว

2.1.2 การพัฒนา (Development) เป็นขั้นที่จัดในขั้นนำเสนอบทเรียน ครูอาจจะปฏิบัติกิจกรรมดังนี้

2.1.2.1 ทดสอบโดยวัดตามจุดประสงค์

- กรณีให้เห็นชัดแล้ว
- 2.1.2.2 เน้นทักษะความเข้าใจไม่ใช่ความจำ
 - 2.1.2.3 ยกสาระหรือทักษะต่างๆ โดยใช้อุปกรณีสื่อที่เห็นชัดเจน
 - 2.1.2.4 ประเมินความเข้าใจของนักเรียนบ่อยๆ ด้วยการถามคำถาม
 - 2.1.2.5 อธิบายว่าคำตอบนี้ทำไมจึงถูกต้องและไม่ถูกต้อง ยกเว้น
 - 2.1.2.6 เมื่อนักเรียนจับใจความสำคัญได้แล้วให้นำไปสู่สาระถัดไป
 - 2.1.2.7 รักษาประเด็นที่กำลังเรียนอยู่ โดยการถามคำถามต่างๆ และนำไปสู่บทเรียนทั้งบทอย่างรวดเร็ว
- 2.1.3 การฝึกโดยให้แนวปฏิบัติ (Guided Practice) เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับบทเรียนที่นำเสนอโดยแนะแนวทางให้ เพื่อให้นักเรียนมีจุดมุ่งหมายในการปฏิบัติถือว่าเป็นขั้นฝึกฝนอาจทำดังนี้
- 2.1.3.1 ให้นักเรียนทุกคนช่วยกันแก้ปัญหา หรือหาคำตอบสำหรับคำถามนั้นๆ
 - 2.1.3.2 สุ่มตัวอย่างนักเรียนถามเพื่อตรวจสอบความเข้าใจ ซึ่งวิธีนี้เป็นการกระตุ้นให้นักเรียนทุกคนเตรียมคำถามไว้
 - 2.1.3.3 ไม่ควรให้งานที่ต้องใช้เวลานาน อาจให้นักเรียนเตรียมคำถาม 1 – 2 ข้อแล้วให้ข้อมูลย้อนกลับ
- 2.2 การทำงานเป็นกลุ่ม (Team Study)
- 2.2.1 นักเรียนทุกคนต้องรับผิดชอบในการทำให้เพื่อนสมาชิกทุกคนเรียนรู้เนื้อหาให้กระจ่าง
 - 2.2.2 นักเรียนจะเสร็จสิ้นงานที่ได้รับมอบหมายได้เมื่อสมาชิกทุกคนในกลุ่มเรียนรู้เนื้อหานั้นๆ จนกระจ่างแจ้ง
 - 2.2.3 นักเรียนควรขอความช่วยเหลือจากเพื่อนในกลุ่มก่อนที่จะถามครู
 - 2.2.4 นักเรียนในกลุ่มควรพูดคุยปรึกษากันเบาๆ
- นอกจากนี้ครูควรกระตุ้นให้นักเรียนได้รับทราบกฎบางอย่าง เช่น
1. ให้จัดกลุ่มอย่างรวดเร็วและไม่ทำเสียงดังรบกวนผู้อื่น
 2. ให้เวลาประมาณ 5 นาทีในการตั้งชื่อกลุ่ม
 3. แจกใบงานและกระดาษคำตอบ (กลุ่มละ 2 ชุด)
 4. แลกเปลี่ยนความคิด อธิบายได้ตอบและแบ่งใช้อุปกรณ์ร่วมกัน
 5. ให้สมาชิกแต่ละคนอธิบายคำตอบแทนการตรวจคำตอบ